

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.пс.н. ПАВЕЛ АЛЕКСАНДРОВ

**за дисертационния труд на тема: „НАРЦИСИЗЪМ И
МАНИПУЛАТИВНОСТ В КОНТЕКСТА НА „ТЪМНАТА ТРИАДА“
– МЕЖДУКУЛТУРНА ПЕРСПЕКТИВА“**

автор: ГАЛИНА НЕДЖОВА КАБАДЖОВА

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

професионално направление: „Психология“

Дисертантката Галина Кабаджова е завършила един изключително амбициозен проект, като е написала дисертация на английски език и автореферат на български език със значително по-голям обем от обичайния. При това работата е написана върху проблематика, осветлена едва след 2000-та година. Става дума за негативни характеристики на човека от така наречената „тъмна триада“ (нарцисизъм, макиавелизъм и психотизъм), които по силата на множество причини оставаха в зоната на здрача на психологията.

Амбициозността на работата се подчертава и от факта, че е направено емпирично изследване в две страни – България и Великобритания. Въпреки това дисертантката не е удовлетворена от възможността да прави само изследвания с въпросници и, като си дава сметка колко важно е разбирането за разнообразните прояви на явленията, които изучава, извършва и изследване с полу-структурирани интервюта. Това усилие следва да се поощрява и в бъдещи изследвания на докторантите, защото съдържа силна реалистична перспектива. В този смисъл работата на Галина Кабаджова е един много добър пример за

интеграция на изследователски подходи и методи, често противопоставяни едни на други.

Галина Кабаджова е представила за защита дисертационен труд върху нарцисизма и манипулативността, като акцентът пада върху межкултурните различия в двете явления. Хората не могат да бъдат изучавани и описвани единствено като носители на позитивни характеристики. Въпреки това векове наред тези характеристики, които Галина Кабаджова обсъжда, са били предоставени на интуицията и догадките, че са психична реалност. Разработената от авторката тема е една от стъпките за рационален и достоверен поглед върху съдържателните структури, чрез които психологията прави опит да опише личността.

Теоретичният обзор на тази дисертация е една много подробна систематизация на психологическите идеи и понятия в тази област и свидетелства за висока професионалната култура на дисертантката. В хода на един задълбочен анализ са издигнати изследователските хипотези. На тяхната основа авторката построява достатъчно и сериозно обоснован модел за основното емпирично изследване. В него има две групи независими променливи (личностните характеристики от модела на „големите пет“ и стиловете на привързаност), а като зависими променливи се разглеждат нарцисизмът и манипулативността. Авторката се съсредоточава върху разграничението на нарцисизма в две основни разновидности: грандиозен и уязвим. Това е отразено и в теоретичния модел.

Въпросникът на основното емпирично изследване е разработен чрез избирането и конструирането на скали адекватни както на променливите изведени в хипотезите, така и на целите, които си поставя дисертантката. Важно е да се отбележи, че тя не само стандартизира към нашите условия чужди инструменти, а създава и собствена скала за манипулативността.

Нямам намерение да преразказвам съдържанието и структурата на емпиричните изследвания, но твърдо мога да кажа, че те са изпълнени в духа наложен в съвременната психология и издига дисертантката до пълно съответствие с изискванията на актуалното и признато за наука състояние на психологията.

Ще маркирам най-важните приноси на този дисертационен труд, като се опитам с това да защита предложението, което ще направя.

1. Дисертацията си поставя трудната задача да провери наличието на муждукултурни различия в нарцисизма и манипулативността. За целта авторката е създала модел, който съчетава данните от литературата и нейните собствени размишления върху темата. За да ги провери, Галина Кабаджова не се задоволява с провеждането на едно емпирично изследване, а прави две. Всяко едно от тях е с принципно различни методи: интервюта и изследване с въпросник. Това разнообразие на методите не само дава възможност да се постигне висока научна достоверност на постигнатите резултати, но свидетелства и за чувствителността на авторката към индивидуалното и неповторимото.

2. Анализът установява статистически значими разлики по редица скали, но абсолютните стойности не са големи. Според средните стойности за групите българската извадка е по-манипулативна от британската, докато изследваните лица от Великобритания демонстрират по-високи нива на потребността от възхищение в сравнение с българите.

3. Съществуват и редица други различия между двете извадки. Българската показва по-високи равнища на арогантност, чувство за привилегированост, екхибиционизъм, експлоативност, грандомански фантазии. Дисертантката обаче много коректно интерпретира резултатите, като се ограничава да говори за извадките и не обобщава за културите като цяло, подчертавайки необходимостта от бъдещи изследвания. Тази прецизност заслужава най-висока оценка.

4. Приносите, представени в автореферата, изцяло съответстват на постигнатите резултати в дисертацията.

След запознаване със съдържанието на дисертационния труд и размишленията върху него, без каквито и да е резерви предлагам на почитаемото научно жури да даде на Галина Недкова Кабаджова научната и образователна степен „Доктор“ в научно направление „Психология“.

14 септември 2016 г.

Подпис:

проф. д.пс.н. Павел Александров